

SPRÅKPLAN FÖR FINLANDSSVENSKT TECKENSPRÅK¹

Version 7.0

Varför behövs det en språkplan?

- Det finlandssvenska teckenspråket är allvarligt hotat enligt Unescos kriterier för hotade språk. En språkplan behövs för att kunna utvärdera målsättningen, överblicka helhetssituationen och koordinera olika språkstödande aktiviteter.

Vad vill man nå med språkplanen – vilka är målen?

- Långsiktigt mål:

Hindra det finlandssvenska teckenspråket från att försvinna genom att revitalisera språket och stödja språkbrukarnas språkliga identitet och medvetenhet. Avsikten är att få ett ökat antal språkanvändningsdomäner samt att öka de nya språkanvändarnas antal.

- Mål på kort sikt – Om 5 år (2022):

1. Är de **finlandssvenska teckenspråkigas språkliga medvetenhet stark**. Språkbrukarna är språkligt och kulturellt medvetna om och kan motivera sina språkval, när de tecknar finlandssvenskt teckenspråk (fiv. tsp.) och när finskt teckenspråk (fi. tsp.). Språkbrukarna är medvetna om förhållandet mellan tecknade och talade/skrivna språk och motiverade att upprätthålla sitt eget teckenspråk.
2. **Har antalet språkbrukare ökat** (förstaspråksanvändare, de som har fiv. tsp. som andraspråk och främmandespråksanvändare)
3. Finns det en akademisk **instans på universitetsnivå som ansvarar för forskning och undervisning** i fiv. tsp. Dokumentation och beskrivning av språket pågår, och det finns en språkkorpus som bl.a. fungerar som data för forskningen.
4. **Finns det utbildade finlandssvenska teckenspråksinstruktörer** som är kompetenta att undervisa i finlandssvenskt teckenspråk som andra

¹ Språkplanen är uppdaterad i samarbete mellan Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. (FST) och Finlands Dövas Förbund r.f. (FDF). Texten är skriven av specialsakkunnig Karin Hoyer vid FDF. Version 7.0 är omarbetad av Maria Andersson-Koski (Lev i vårt språk, Humak).

eller som främmande språk. Dessa instruktörer fungerar som tolkutbildare, översättare för webben, undervisar i språket (bl.a. familjeundervisning) och verkar inom skolan (assistenter och språkstöd).

5. Innehåller **teckenspråkstolkutbildningen** i Finland undervisning i finlandssvenskt teckenspråk och tolkning i språket.
6. Är situationen inom **grundundervisningen för finlandssvenska teckenspråkiga avsevärt förbättrad** – jfr. utgångsläget med Utbildningsstyrelsens utredning (Selin-Grönlund & co 2014) – och språkbrukarna har också reella möjligheter till **vidareutbildning** i Finland.
7. Är användningen av finlandssvenskt teckenspråk mer utbredd (till nya domäner) och **möjligheten att använda språket har ökat**. Information på myndigheters webbplatser finns tillgänglig på fiv. tsp. i allt högre grad.
8. Finns **material och läromedel i fiv. tsp. att tillgå** (på nätet) – t.ex. material som kan användas som läromedel i språkundervisning och sagor för barn.
9. **Känner myndigheterna till det finlandssvenska teckenspråkets existens och teckenspråkigas språkliga rättigheter**. Även den finska teckenspråkgemenskapen är medveten och vill främja finlandssvenska teckenspråkigas rättigheter.

Planering och genomförande

En konkret strategi/ ett heltäckande revitaliseringsprogram behövs för att utreda svaren på frågorna som denna språkplan väcker: **Prioritet** – vad skall man börja med, vad är viktigast? **Vem gör vad? När** ska det göras – tidtabell? **Hur** skall det genomföras? **Vem** har helhetsansvaret? **Vem** genomför i praktiken? **Hur lösa** finansieringsfrågan?

- Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. (FST) ansvarar för att följa upp denna språkplan och uppdaterar den på årlig basis i samband med FST:s årsmöte. Uppdateringen sker i samarbete med Finlands Dövas Förbund r.f. (FDF).
- FST har som representant för de finlandssvenska teckenspråkiga, ansvaret för att följa upp språkets situation men pga. att FST inte har egna fortlöpande resurser ligger mycket av ansvaret för de konkreta språkstödande aktiviteterna på FDF. Samarbetet mellan FST och FDF är speciellt viktigt när det handlar om att informera och hålla varandra uppdaterade om aktuella händelser.
- Staten har det yttersta ansvaret för att ett revitaliseringsprogram finansieras och att de finlandssvenska teckenspråkigas språkliga rättigheter tillgodoses i praktiken.

Relevanta aktörer och samarbetspartners för aktiviteterna i språkplanen (alfabetisk ordning)

- Döva och hörselskadade barns stödförening (DHBS) – medlemsförening i Hörselskadade barns föräldraförbund (HBFF)
- Evantia
- Finlands Dövas Förbund (FDF)
- Finlandssvenska teckenspråkiga (FST)
- Finlandssvenskt specialpedagogiskt resurscentrum (SPERES) – med hörselpedagoger som har kontakt till skolvärlden
- Föreningen Hörseltjänst
- Föreningen Teckenspråkiga Finlandssvenskar (FTF). Medlemsförening i Finlandssvenskarnas Riksförbund i Sverige (FRIS)
- Handlaget (Hannele Rabb) och Teckna med Sandra (Sandra Westerholm)
- Helsingfors universitet
- Humanistiska yrkeshögskolan (Humak)
- Hörselskadade i arbetslivet (HiA)
- Institutet för de inhemska språken: Språknämnden för finländska teckenspråk (Teckenspråksnämnden)
- Jyväskylä universitet
- Kultur för alla
- Kyrkans central för det svenska arbetet (KCSA)
- Media Palo
- Mokoma
- Moxio
- Myndigheter (bl.a. statliga ministerier, kommunala institutioner) inom relevanta områden (språk, kultur och utbildning)
 - Justititeministeriets samarbetsgrupp för teckenspråksfrågor
 - Riksdagens nätverk för teckenspråken
- Samarbetsförbundet kring funktionshinder (SAMS)
- Svenska YLE
- Sjukvårdsdistriktens hemvägledare i Svenskfinland
- Teckenspråkiga biblioteket
- Teatteri Totti
- Ursa Minor
- Viittomakielialan Osuuskunta Via/Andelslaget Via inom Teckenspråksbranschen
- Viparo
- Övriga dövföreningar i Finland med finlandssvenska teckenspråkiga medlemmar

Konkreta förslag för att nå språkplanens mål (enligt temaområde A-E²)

A. Språkpolitik och intressebevakning

Nödvändiga åtgärder:

- Planera, budgetera och genomföra ett **heltäckande revitaliseringsprogram**. Ett program gör det möjligt att synliggöra behoven och följa upp den revitaliserande verksamheten. (Se frågor under Planering och genomförande s. 2)
- Öka finlandssvenska dövas medvetenhet om språk och kultur, t.ex. genom träffar, kurser och utbildning.
- Sprida medvetenhet om språkpolicy: teckna alltid finlandssvenskt (både finlandssvenska och finska teckenspråkiga bör känna till policyn). Att följa policyn kräver ett aktivt beslut och stark språklig medvetenhet.
- Följa upp hur lagen följs i praktiken (t.ex. tolkservice).

Genomfört (2012–2017):

FST & FDF har idkat aktivt politiskt intressebevakningsarbete som resulterat i:

- ✓ Finlandssvenskt teckenspråk har synliggjorts på Teckensspråksseminarium 2014 (Riksdagen), 2015 (Riksdagen), 2016 (Finlandiahuset), 2017 (Nationalmuseet).
- ✓ *Riksdagens nätverk för teckenspråken* grundades 2014.
- ✓ *Justitieministeriets samarbetsgrupp för teckenspråksfrågor* tillsattes 2015.
- ✓ Teckensspråkslagen trädde i kraft 2015: finlandssvenskt teckenspråk som eget språk.
- ✓ Finlandssvenskt teckenspråk tilldelades öronmärkt belopp för språkrevitalisering -> Humaks utbildningsprojekt: *Lev i vårt språk* (Livs) 2015–2017.
- ✓ 2013 finlandssvenskt teckenspråk upptas i databas över hotade teckenspråk: klassifikation som *allvarligt hotat språk* enligt Unescos kriterier.
- ✓ Ökad språklig medvetenhet: FST har ordnat medlemsträffar och kurser där språk, kultur och identitet har diskuterats. Temat har också behandlats inom Livs.
- ✓ Språkpolicy "teckna alltid finlandssvenskt" har aktivt tillämpats i Teckensspråksnämnden, på FST:s kontor och i *Lev i vårt språk*-projektet.

B. Forskning

Nödvändiga åtgärder:

- Samla grundläggande information om språkgruppen som nu saknas. Utan grundläggande kännedom om språkgruppen är det omöjligt att rikta de revitaliserande åtgärderna rätt men också omöjligt att forska i själva språket. Detta behöver inledningsvis kartläggas:

² Numreringen anger inte prioritering av aktivitet utan alla delområden är lika viktiga.

- Hörande språkanvändare i Finland
 - Språkanvändare i Sverige (döva och hörande)
 - Andraspråksanvändare
 - Potentiella språkbrukare (som skulle ha intresse/behov av finlandssvenskt teckenspråk men som inte haft/har möjlighet att lära sig språket)
 - Språkkunskaper och språklig variation bland språkbrukare
 - Traditioner och attityder bland språkbrukare
- Satsa på grundforskning i språket. Behovet av grundläggande information om språket (på alla nivåer) är skriande.
 - En forskningsinstans måste ta ansvar för språket.
 - Systematisera materialinventering och materialinsamling. (Obs! Kom ihåg samtycke och tillstånd till publicering).
 - För tidigare insamlat material t.ex. Se vårt språk-intervjuer (FDF) behövs nya bredare tillstånd så att materialet kan användas på webben bl.a. i undervisningssyfte.
 - Dokumentering av äldre språkanvändares språk alltmer akut.
 - Jyväskylä universitet behöver mer resurser för att annotera korpusmaterial på finlandssvenskt teckenspråk.
 - Garantera medel för att kontinuerligt upprätthålla och vidareutveckla Signwiki.

Genomfört (2012–2017):

- ✓ Situationskartläggning genomförd 2015: Andersson-Koski, Maria: *Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014–2015.*
- ✓ 2015 Den finlandssvenska teckenspråkiga nätordboken Suvi lanserades (Det tecknade materialet baserar sig på *Se vårt språk! Näe kielemme!* Materialet är från 2002).
- ✓ Finlands Dövas Förbunds Korpus- och Signwiki-projekt 2013–2015.
- ✓ Jyväskylä universitet: Projektet korpus i de finländska teckenspråken 2014–2018, inbegriper finlandssvenskt teckenspråk.
- ✓ Inom projektet Lev i vårt språk har en del videomaterial digitaliserats (t.ex. Se vårt språk-intervjuer och två äldre sagor på finlandssvenskt teckenspråk, FDF). Därtill har nytt material samlats och publicerats i Signwiki för att kunna användas för både undervisning och forskning.
- ✓ Sedan 2016 är Satu Sitaloppi anställd som doktorand vid Helsingfors universitet för att skriva doktorsavhandling om finlandssvenskt teckenspråk.

C. Språkinläring och språktillgång

Nödvändiga åtgärder:

- Planera och genomföra organiserad undervisning i språket för olika målgrupper, på olika nivåer (modersmåls-, andraspråks- och främmandespråksundervisning). För att

undervisning ska genomföras behövs undervisningspersonal, undervisningsmaterial och ökad kännedom om språket (forskning).

- Ge finlandssvenska teckenspråkiga kunskaper att fungera som språkliga handledare och förebilder i undervisningssituationer.
- Garantera att barn och unga på ett naturligt sätt kommer i kontakt med språket. Detta förutsätter:
 - mer samarbete med organisationer som har kontakt med unga döva (DHBS, Speres, LapCI).
 - mer information om språket till tolkar och andra som jobbar med döva barn och deras föräldrar.
 - sagor och barnprogram på finlandssvenskt teckenspråk.
 - utbud på språkbetonade familjeträffar för barnfamiljer (ifall det finns resurser kunde dessa arrangeras i FST:s regi).
 - organiserad språkundervisning i hemmet, daghem och skolor.
- Se till att det finns naturliga språkmiljöer där olika språkanvändare kan träffas, använda sitt språk och tala om språk.
 - Kurser och utbildningar kan erbjuda tillfälliga språkrum.
 - Finska dövföreningar behöver mer information om språkgruppen för att uppmuntra och stödja användningen av finlandssvenskt teckenspråk.
- Trygga överföring av finlandssvenskt teckenspråk från den äldsta generationen till de yngre genom någon form av mentorverksamhet (på de ålderstigna språkanvändarnas villkor).
- Trygga service på det egna språket speciellt bland ålderstigna språkanvändare och utsatta grupper som psykiskt sjuka och minnesjuka.

Genomfört (2012–2017):

- ✓ FST har deltagit i bland annat DHBS aktiviteter (familjeträff i Solsand, Jakobstad), Hörseltjänstens sommarläger, barnfest på Annegården och samarbetat med Luckan.
- ✓ Lev i vårt språk-instruktörsutbildningen slutfördes i september 2017. Livs kursdeltagare berättar att kursen bidragit till en ökad språklig medvetenhet och vilja att arbeta för språket. Bland de 14 kursdeltagarna finns potential till fortsatt arbete med varierande språkstödjande uppgifter.
- ✓ Inom Livs-projektet sammanställs och publiceras videomaterial på finlandssvenskt teckenspråk i Signwiki. Materialet kan användas för såväl undervisning som forskning.
- ✓ Inom ramarna för FST:s projekt VisualBridge (hösten 2013) arrangerades en veckoslutskurs med temat "Lär känna ditt språk". Kursen hade både finska och finlandssvenska deltagare.
- ✓ Somrarna 2012, 2013, 2014 och 2016 har FDF ordnat s.k. anpassningsträningsskurser för finlandssvenska teckenspråkiga. Kurserna har behandlat teman som språk, kultur och identitet.

D. Tolkning och översättning

Nödvändiga åtgärder:

- Planera och genomföra en tolkutbildning på finlandssvenskt teckenspråk. I praktiken måste tolkutbildningen vara fyrspråkig (svenska, finska, finlandssvenskt och finskt teckenspråk). Tolkutbildning skulle, utöver att öka den faktiska tolktillgången, också öka antalet sakkunniga på området (t.ex. potentiella lärare) och ge verktyg för språklig kvalitetsbedömning.
- Framarbeta verktyg för att bedöma tolkarnas faktiska språkkunskaper.
- Erbjuda möjligheten för yrkesverksamma tolkar att träffas, utbyta kunskap och fortbilda sig. Kunskapsutbytet bör också ske i samklang med språkanvändarna.
- Utse ansvarstagande instans som följer upp hur tolktillgången och tolkförmedlingen fullföljs i praktiken.
- Utse och finansiera en språkexpertgrupp som kan anlitas som stöd vid översättningar till finlandssvenskt teckenspråk.

Genomfört (2012–2017):

- Projektet Lev i vårt språk tilldelades statlig finansiering för att revitalisera språket och planera en instruktörsutbildning för att på sikt starta en tolkutbildning på finlandssvenskt teckenspråk. Inom projektet genomfördes (och inte bara planerades) en instruktörsutbildning och under hösten 2017 har anställda inom Humanistiska yrkeshögskolan Humak skissat upp en plan för en tolkutbildning i finlandssvenskt teckenspråk.
- Humanistiska yrkeshögskolan Humak har förbundit sig till att planera och genomföra en tolkutbildning såvida de tilldelas nödvändiga resurser.

E. Media, kommunikation och kultur

Nödvändiga åtgärder:

- Reservera resurser och utse ansvariga för att kontinuerligt producera material på finlandssvenskt teckenspråk. Med material avses nyheter och information men också underhållning och barnprogram.
- Göra upp en plan för att målmedvetet sprida information om det finlandssvenska teckenspråket till olika sektorer i samhället. Information och kännedom om språket är en förutsättning för allt språkrevitaliserande arbete.
- Stödja FST som förmedlare och informationskoordinator i djungeln av olika aktörer som är verksamma på områdena som berör döva och teckenspråkiga.

Genomfört (2012–2017):

- Projektet Lev i vårt språk har informerat på finlandssvenskt teckenspråk och svenska.
- FST:s Teckeneko publicerar nyheter om aktuella händelser på finlandssvenskt teckenspråk.
- FST:s VisualBridge Nyland (2013–2014) och Accola-projekt (2013–2015) har behandlat tillgänglighet på det egna språket.

- Teckenspråksnämndens mötesreferat tecknas på finlandssvenskt teckenspråk då en finlandssvensk nämndmedlem står i turen att teckna referatet.
- FDF:s webbsidor översattes till finlandssvenskt teckenspråk i juni 2015.
- 2015 visades pjäsen *Den sista blomman* på finlandssvenskt teckenspråk. Pjäsen behandlade finlandssvenska dövas situation i dag.
- 2016 satte Svenska teatern upp pjäsen *Näktergalen* som spelades på finlandssvenskt teckenspråk och svenska.
- FST har beviljats riktat verksamhetsstöd för 2017 vilket möjliggjort anställningen av en verksamhetsledare på heltid.

Ett urval källor

- **Andersson-Koski, Maria**, 2015: *Mitt eget språk – vår kultur. En kartläggning av situationen för det finlandssvenska teckenspråket och döva finlandssvenska teckenspråkiga i Finland 2014-2015*. Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. Helsingfors. http://www.dova.fi/wp-content/uploads/2015/07/PDF_Mitt_eget_sprak_var_kultur.pdf
- **Grenoble, Lenore A. & Lindsay J. Whaley**, 2006. *Saving languages: An introduction to language revitalization*. Cambridge University Press.
- **Hinton, Leanne & Ken Hale** (red.), 2008. *The Green Book of Language Revitalization in Practice*. Emerald group publishing.
- **Hedrén, Johan, Karin Hoyer, Monica Londen, Lena Wenman, Håkan Westerholm & Jan-Ola Östman**, 2005. *Finlandssvenska teckenspråkiga i dag*. Utlåtande till delegationen för språkärenden vid justitieministeriet. I *FinSSL – Finlandssvenskt teckenspråk*, red. av Jan-Ola Östman. 113–122. [Nordica Helsingensia 4, Teckenspråksstudier 1] Nordica, Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur, Helsingfors universitet.
- **Hoyer, Karin**, 2012. *Dokumentation och beskrivning som språkplanering – perspektiv från arbete med tre tecknade minoritetsspråk*. Doktorsavhandling. Finska, finskugriska och nordiska institutionen vid Helsingfors universitet: Nordica. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7612-1>
- **Hoyer, Karin & Karin Kronlund-Saarikoski** (red.), 2002. *Se vårt språk! Näe kieleemme!* Finlandssvenskt teckenspråk, 38 ordboksartiklar. Suomenruotsalainen viittomakieli, 38 sanakirja-artikkelia. Helsingfors: Finlands Dövas Förbund rf & Forskningscentralen för de inhemska språken.
- **iSLanDS Sign Language Endangerment Research Project** "Sign languages in Unesco Atlas of World Languages in Danger" http://www.uclan.ac.uk/research/explore/projects/sign_languages_in_unesco_atlas_of_world_languages_in_danger.php
- **Justitieministeriet 2016**: *Utredning om helhetssituationen för det finlandssvenska teckenspråket*. Utredningar och anvisningar 2/2016. Helsingfors. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-490-7>
- **Selin-Grönlund Pirkko, Päivi Rainò & Liisa Martikainen**, 2014. *Kuurojen ja viittomakielisten oppilaiden lukumäärä ja opetusjärjestelyt. Selvitys lukuvuoden 2013–2014 tilanteesta*. Utbildningsstyrelsen.
- **Suvi** – nätordbok i de finländska teckenspråken <http://suvi.teckensprak.net>
- **Reagan, Timothy G.**, 2010. *Language policy and planning for sign languages*. Gallaudet University Press.
- **Signwiki – wikiordbok i finlandssvenskt teckenspråk** <http://finssl.signwiki.org/index.php/Huvudsida>
- **Språkpolitiskt program för teckenspråken i Finland**, 2010. Finlands Dövas Förbund rf & Forskningscentralen för de inhemska språken. http://scripta.kotus.fi/www/verkkojulkaisut/julk17/Sprakpolitiskt_program_for_teckensprak_en.pdf
- **Språknämnden för de finländska teckenspråken 2015**. *Hur ser en bra teckenspråkig översättning ut?* <http://www.kuurojenliitto.fi/sv/file/2043/download?token=ZrOLPevw>
- **Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2006**. Justitieministeriet. <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Julkaisut/Muutjulkaisut/1198084778540>
- **Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2009**. Justitieministeriet. <http://www.om.fi/sv/Etusivu/1236880953561>
- **Statsrådets berättelse om tillämpningen av språklagstiftningen 2013**. Justitieministeriet. <http://oikeusministerio.fi/sv/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1371117791064.html>
- **Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi**. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioista ja selvityksiä 2012:7 http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2012/Saamen_kieli.html

- **Teckenspråkslagen 2015** <http://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2015/20150359>
- **Veckomässan**, <http://evl.fi/EVLsv.nsf> > För dig > Teckenspråkiga
- **Viittomakielisten kielelliset oikeudet 24/2011** Justitieministeriets betänkande <http://www.om.fi/sv/Etusivu/Julkaisut/Mietintojajalausuntoja/Mietintojenjalausuntojenarkisto/Mietintojajalausuntoja2011/1302672090988>
- **UNESCO (Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages)**, 2003. Language vitality and endangerment.
www.unesco.org/culture/ich/doc/src/00120-EN.pdf